

SANAL SİYASET

MURAT GÜZEL

28 Şubat 1997 tarihinde alınan MGK "tavsiye" kararlarının tavsiye formunu aşip dayatma formuna dönüşmesiyle birlikte başlayan postmodern siyasal süreç sistemin sanıldığı kadar rasyonel olmadığının/davranmadığının aşikâr bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu yorumlama çizgisinin en önemli dayanağı tabii ki, tabanda (üye sayısı bakımından) ve tavanda (son seçimlerde aldığı oy oranı ve çıkardığı milletvekili sayısı bakımından) Türkiye'nin en büyük partisine reva görülen muameledir. Bu muamele sayesinde mazlum durumuna düşürülen bir siyasal tona handiyse ilelebet içeriden ve dışarıdan yöneltilebilecek eleştirilere karşı bir masuniyet ve bağışıklık kazandırılmıştır. Temelde bu tona ve onun temsiliyetini üstlenen partiye yöneltildiği zannedilen polemikler de böylelikle dini ve dindar insanları hedefleyen suçlamalar olma zaafiyetini peşinen kabullenmiş bir duruma düşmekten kurtulamadılar. Bu yüzden "olanları" bir kez daha hatırlamakta fayda var:

1) Refah Partisi'nin 1990'ların başından itibaren göze batmaya başlayan yükselişine, bu yükselişten menfi manada en çok etkilenecek olan oligarşik güç ve zihniyetin oyunun kuralları dahilinde kalarak yeterli bir cevap üretmeyişi (sonu hüsrarla biten "Ana-Yol" tecrübesi buna güzel bir örnektir) Türkiye'deki siyasetin viskozitesini (yüzey gerilimini) ve kayganlığını artırdı. Belden aşağı vurmaya; mızıkçılık etmeye, rakibin konsantrasyonunu bozmaya; yani, bayrağı düşmeye ramak kalmış bir satranç oyuncusunun alışılmış tavırlarını sergilemeye başladı sözkonusu güç. "Balans ayarı", aslında Türkiye'de sıkça rastladığımız bir saat ayarıydı.

2) Bilindiği gibi kerameti kendinden menkul yeni kurallar icat edip oyunu kazanmaya çalışmak mızıkçılığın bir başka şeklidir. "Top sahibi" olmak oyun ortasında kuralları "ben yaptım, oldu!" mantığıyla değiştirme hakkına da sahip olmak demektir Türkiye'de. 28 Şubat kararları bu kural değişikliğinin tarihini tesbit ve oyuncuları bu yeni kurallara zorunlulukla uymaya davetten ibaretti.

3) Süreç zarfında "bir kısım medya"nın efkâr-ı umumiyeyi keyiflerince manipüle etme, sahip oldukları kamuoyu oluşturma gücünü herhangi bir etik sınır tanımaksızın kullanma arzuları kabardı. Gerçi, gerek arzu gerekse

"askeri darbe" ihtimali de önceden kestirilebilir bir keyfiyeti yansıtıyordu; ancak, sisteme atfedilen rasyonalitenin dozajı bu tür komplo teorilerini ve analizleri geçersizleştirici bir düzeyde seyretti. Bu yanılısamaya, Refah kurumlarının kimilerine göre yeni kurallardan bile habersiz kalmalarına yol açan çocuksu safiyetleri, kimilerine göre onları, konan kuralları çiğneme cür'eti veren kifayetsiz ihtirasları, kimilerine göre de partinin öteden beri sahip olduğu program ve kadro zaafiyeti eklenince sürece uygun siyaset üretmek neredeyse imkansızlaştı. Bu, bir anlamda Türkiye'de siyasetin sonu ya da sanal bir görünümüne kavuşmasıydı.

Olmuş olanın gelişimine dair yapmış olduğumuz bu kısa değerlendirmede içerilen tutarlılık ve açıklama mantığı ihtiyatla karşılanmalıdır. Olan'a yönelik değerlendirme ve yorumlardan bu tür bir tutarlılık ve mantık talep edebiliriz; fakat, olanın kendisinden böylesi bir talepte bulunmaya ne hakkımız ne de iznimiz vardır. Yönteme ilişkin belirtmiş olduğumuz bu husus, aynı zamanda siyasetin sanallaşmasının sistemde içkin rasyonalitenin bir doğurgusu mu yoksa niyet edilmemiş yan etkisi mi olduğu noktasında da bir karar vermeye zorlamaktadır bizi. Biz, teorik olarak, sistemde içkin, kurumsallaşmış bir rasyonalitenin olmadığı görüşüne daha yakın olduğumuz için daha farklı bir soruyu yeğleyeceğiz: Sistem, süreçte ne yapsaydı daha "rasyonel" davranmış olurdu?

Kesintisiz tek tip eğitim, İslâmcı vakıflar ve sermayenin denetim altına alınması, YÖK kanununda yapılması düşünülen değişiklikler, başörtüsü yasağı vb. karar ve uygulamalarla İslâmcı ideolojilerin hayat-alanlarının daraltılması, Müslümanların kamusal alandan dışlanması sistem açısından kısa vadede (bu yeni saat uygulamasında) rasyonel kazanımlar olarak gözükseler dahi uzun vadede doğuracakları meşruiyet bunalımı açısından kesinlikle ir-rasyoneldirler. Bu karar ve uygulamalar, ilk elde, yeni kurallar manzumesi olarak yorumlansalar bile yine uzun vadede yeni kuralsızlıkların habercisi olabilirler.

Bu durumda, sanal siyaset ya da olanın faşizmi ne kadar zamanın post-modern ruhuna, darbeci "geleneğin" levazımına uygun düşse de siyasal meşruiyetin ağırlık merkezi demokrasi ve hukuk devletinden "silahlı ve/ya silahsız kuvvetler" in merkezine kayacaktır. Gerçi "dürüstün faşizmi" her hâlükârda "yalancının demokrasisi"nden yeğdir; fakat, görüyoruz ki, artık faşizm de postmodern yalanlar keşfetmiş!

Siyasal İslâm

Şimdiye dek hep sistemin rasyonalitesini tartıştık. Bu tartışma bir yönüyle

eksik kaldı. Bu eksik yön, doğrudan, siyasal İslâm terkiibiyle ifade edilen oluşumları içeriyor.

Güncel birçok analiz, Türkiye'de siyasal İslâmcılığın siyasal ve sosyo-ekonomik yapıdaki bazı bozuklukların bir türevi olduğu noktasında hemfikir. Bu analizlere göre 1960'lardan itibaren hızlanan iç-göç ve aşırı kentleşme olgusu; metropollerdeki gecekondulaşma, sınıflar-arası gelir dağılımında yaşanan eşitsizlikler ve kent yaşamının dayattığı ontolojik güvensizlik ve kültürel kimlik krizleri vb. semptomlarıyla birlikte sağcı partilerin din sömürüsüne dayanan popülist politikalarıyla birleşince Siyasal İslâmcı fikirlerden toplumsal muhalefeti örgütleyebilecek bir vasatın oluşması kaçınılmazdı. Bunlara bir de 12 Eylül askerî darbesinin sol-sosyalist akım, parti ve fikirleri baskı altında tutan, Türkiye'nin siyasal yapısında önemli bir yer tutan merkez partileri parçalayan uygulamaları eklenince Siyasal İslâm'ın iktidara uzanma süreci başlamış oldu.

Bu anlayışlar bütün açıklayıcı güçlerine karşın, belki de bu güçlerini günceli izah etme amacına matuf kullanmaları yüzünden, meseleyi bütünüyle Siyasal İslâm'ı sürece dışsallaştırıcı bir tarzda ele almaktadırlar.

Oysa, bir başka yazımızda da belirttiğimiz gibi, Siyasal İslâm, sadece siyasal bir gayeye ve hedefe ("İslâm Devleti") dönük bir hareket değildir. Siyasal İslâm'ın da içinde yer aldığı İslâmcılıklar demetinin İslâm dünyasının batılılaşmasına en az Batıcı elitler kadar ve hatta onlardan daha fazla katkıda bulunmaları olgusu gözönüne alınırsa neyi vurgulamaya çalıştığımız sarahaten görülebilir: Siyasal İslâm, teo-politik bir hareket olarak İslâm dünyasının "Batı" problemiyle yüzleşme şekillerinden biridir. Batılılaşma ve/ya modernleşme sürecinin bir yan ürünü değil; aksine süreç içindeki etkin ve taşıyıcı öznelerdendir. Bu tesbit, aynı zamanda, Yüksek İslâm/volk İslâm vb. ayırımlara denk düşmesi bakımından da ilginçtir.

Siyasal İslâm, İslâm dünyasının Batı karşısındaki tarihsel *revanche* beklentisinin ya da arayışının önemli temsilcilerindedir. Siyasal İslâmcıların, Batıcı elit ve aydınları ve Batılılaşma sürecini eleştirileri, dikkatli bir okumaya tâbî tutulursa, ilk farkedilecek husus bu beklenti ve arayıştır. Onlar, Batıcı elit ve aydınları Batı'ya karşı takındıkları teslimiyetçi tutumdan dolayı suçlamışlardır; hatta, bazen bu aydınlar, İslâm dünyasında Batı'nın bir ajanı ve/ya sözcüsü olarak görülmüşlerdir. Aydın olma temelinde "Batıcı", "İslâmcı" vb. tefrikler bu sebeplerden dolayı Volk İslâm nazarında hâlâ ikincildir.

Siyasal İslâm bağlamında, "Batıcı aydın/halk" çelişkisi "İslâmcı aydın/Müslüman halk" eksenine oturmuştur. Esasen, 28 Şubat sürecinde Doğan Medya grubunun çıkardığı *Yeni Ufuk* gazetesinin bize sunduğu tecrübe ya da "siyasal olmayan" bir İslâmcılığın temsilcisi durumundaki Yaşar Nuri

Öztürk'ün topladığı tepkiler bu zâviyeden ele alınabilir.

Neticede Siyasal İslâm terkibi bilinçli siyasal pratiklerden, kendiliğinden siyasallaşan oluşumlara dek Türk İslâm'ının siyaset dolayımındaki aydınlanma arayışlarını tavsif edebilecek bir terkip olmasına karşın; ya da bu yüzden, yeterince kullanılışlı ve esnek bir terkip değildir; fakat, onun toplumumuzdaki *revanche* beklentisi ve arayışlarını toparlayıcı vasıflarından faydalanmak mümkündür.

Özeleştiri İhtiyacı

Siyasal İslâm, Türkiye'nin Batılılaşma çabalarında Batıcı akımların önemli bir refakatçisi ve belki de vicdanıdır. Batıcılığın kültürümüzdeki yıkıcı ve radikal etkileri Siyasal İslâm sayesinde soğurulmuştur. Bu tesbitimiz, kendi başına, Siyasal İslâm'ın olduğu gibi kabulünü ya da reddini gerektirmez. Problem o ki, Siyasal İslâm, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yol arkadaşından yediği kazığı unutamıyor!

Bu yüzden, "barış içinde birarada yaşama" retorikine kulak vermesi ve dolayısıyla bu retorik'in elzem şartlarını yerine getirmesi gerekenler öncelikle İslâmcılar değil! Batıcı-laik yaklaşımların iletişimsel eylemi sınırlayan zorbalıkları tecrübeyle sabet bir zorbalık olduğu için (bu zorbalığın son örnekleri 28 Şubat sürecinde mebzul miktarda mevcuttur) iyi niyet gösterilerinin o kesimden beklenmesi de doğaldır.

Bütün bu söylediklerimiz Siyasal İslâmcıların özeleştiri ihtiyaçlarının üstünü örtmez/örtmemelidir. Siyasal İslâmcı gruplar herşeyden önce real-politiktan kopmamalıdır. Türkiye'de siyaset ne kadar sanallaşırsa sanallaşsın onu hâlâ sahih temeller üzerinde yeniden inşâ etme imkânı vardır. Hem kadro hem tüzük hem de program itibarıyla RP'nin aşikâr bir takipçisi olmamasına rağmen eski Refahlı milletvekillerinin toplandığı yeni bir adres olarak Fazilet Partisi'nin önceki seçimlerde RP'ye oy veren seçmen kitlesini aynen muhafaza ettiği çeşitli kamuoyu araştırmalarıyla bilinen bir şey. Ancak, halkın bu güveni ve teveccühü asla süstimal edilmemelidir.

İkincileyin, İslâmcılar toplumsal konularını ve meşrûyetlerini içi boş kavramsal şebekeler yerine fiilî uygulamalar zemininde aramalı ve pekiştirmelidirler. Bu işe ancak Türkiye'nin problemlerine ilgi göstermekle sağlanabilir. Hadd-i zâtında Türkiye'nin problemleri, ne idüğü belirsiz bir sistemin problemleri olmaya ırcâ edilemezler. Müslümanlar, Türkiye'nin problemlerine bigâne kalamazlar/kalmamalıdır. Müslümanlar madem bu ülkenin öz sahibi olduklarını, bu ülkede mütegalibe olarak bulunmadıklarını iddia ediyorlar; öyleyse, iddialarının levâzımâtını da yerine getirmelidirler.

Sonuç olarak, olanı olmamış gibi gösteremeyiz. Olandan ders almak, ol-

ması gerekene atılan ilk adımdır. Bu yürüyüş muvâcehesinde özeleştirici ihtiyacı dâimî olarak gözetilmeli ve dışarıdan yöneltilen eleştiriler de dikkate alınmalıdır. Bu dikkate alış, tabî ki, bir imaj tazeleme ameliyesinin iştahına kurban edilmemelidir. Ne de özeleştirici ihtiyacı "eleştirileceksem, onu da ben yaparım!" tekebbürüne yem olarak sunulabilir.

Olanın faşizmi, bu tekebbürün kalbinde yatan şey değil midir?

0

POSTMODERNİZM VE İSLÂM KÜRESELLEŞME VE ORYANTALİZM

ABDULLAH TOPÇUOĞLU, YASİN AKTAY

Vadi/Toplum ISBN: 975-7726-50-8 91.06Y.215.45 346 sayfa

Hiç birinin hâlen net bir tanımı yapılamamış olan postmodernizm, küreselleşme ve oryantalizm gibi kavramların İslâm'la ilgilerinin; veya İslâm'ın tüm bu kavramlarla ifade edilen sosyal olgular bağlamındaki münasebetinin anlaşılması, her üç kavramın görece bir netliğe kavuşması açısından bir hayli önemlidir.

Postmodernizmin ne olduğu sorusuna en yaygın açıklamalar yaşadığımız siyasal ve kültürel dünyanın küreselleşmiş boyutuna gönderme yapılarak açıklanmaktadır. Yaşadığımız dünyanın küreselleşmesi ise, yerel kültürel oluşumlara ilişkin özel kavramsallaştırmalar olmaksızın açıklanamaz. Dolayısıyla küreselleşme ile yerelleşme veya yerleşme birbirine bağlı bir düşünce tarzına ait kavramlardır. Her biri diğerini varetmek üzere yola koyulur. Hiç biri salt kendisi için çalışmaz.

Küreselleşmiş bir dünya toplumunda gündelik yaşam artık siyasal liderler, entellektüeller veya dinî liderlerden kolayca etkilenmemektedir; zira gündelik yaşam artık metaların küresel mübadele sisteminin parçası haline gelmiştir. Bu da dinsel inançları veya dinsel mensubiyetleri postmodern bir toplumda iyice problematik bir hale getirmektedir. Çünkü dinsel inanca asıl tehdit bilişsel bir alanda ortaya çıkmamakta; tehdit, gündelik hayatın metalaşmasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar yalnızca rasyonel bir takım muhasebeler sonucu dinsel mensubiyetlerini terk ediyor değil; aksine bu meta dolaşımının dinsel inanç ve pratikleri alakasız kılacak kadar gündelik hayatı doldurması; hatta dinsel inanç ve pratikleri bile kendisine eklememesiyle birlikte küreselleşmenin doğrudan sonucu sekülerleşme olmaktadır. Postmodernizmin en önemli vasfının meta-anlatıların çöküşü veya geçersiz kılması olduğu gözönünde bulundurulduğunda, kendisi de bir anlatı, hatta kocaman bir anlatı olarak görülebilen İslâm'ın birçok idealinin de bu çöküşten nasibini alması bu yolla olabilir. Bu bağlamda Madonna ve CocaCola kesinlikle çok güçlü bir ateist felsefe dalgasından daha etkili olmaktadır dinin zayıflamasında. Dolayısıyla, dinler için şimdi en önemli sorun, bu tüketim kültürüne karşı nasıl direnecekleri; kendi anlatılarının Madonnanın çılgınlıklarının hizasında yükselip kaybolmasını nasıl önleyebilecekleridir.

Bu arada Batıyla olan özgül ilişkisi hiçbir şekilde gözardı edilemeyecek olan modernliğin bir aşılması olarak düşünüldüğünde, postmodernizmin, modernizmin batı dışındaki kültürlerin "öteki"liğini gerektiren tüm söylemsel kurgusunu alaşağı etmesi gayet normaldir. Sorun bu yıkılışın bir negatif üretip üretmediğinde; dolayısıyla koca bir eleştiri birikiminin bir söylemsel özgürlük yaratıp yaratmadığında aranacaktır.

Elinizdeki eser, bir yandan bu kavramların elverişli tanımlarına ulaşmayı, diğer yandan da İslâm'ın postmodern olduğu söylenen bir çağın tüm özelliklerine verdiği ve verebileceği muhtemel karşılıkların analizini deneyen yetkin sosyologların makalelerinden derlenmiştir.